

Xavier Dolan:

Enfant terrible iz Québeca

Rok Govednik

8

Ubil sem svojo mamo

KAJ NAJBOLJ FASCINIRA PRI ENEM NAJPRODORNEJŠIH IN NAJBOLJ SVEŽIH FILMSKIH IMEN? JE TO MORDA NJEGOVA MLADOST – PRI SVOJIH DVAINDVAJSETIH LETIH ZAKLJUČUJE ŽE TRETJI CELOVEČEREC – MORDA NJGOV NAČIN MOČNO IZRAZNE IN ESTETIZIRANE AVTORSKE IZVEDBE, PREFINJEN IN MLADOSTNO SVEŽ OBČUTEK ZA ARTIKULIRANO FILMSKO PRIPOVEDOVANJE IN MIZANSCEN-SKE REŠITVE ALI PA ENOSTAVNO DEJSTVO, DA JE POSNEL FILMA, V KATERIH JE BIL REŽISER, PRODUCENT, SCENARIST IN IGRALEC HKRATI? V CANNESU JE V SEKCIJI QUINZAINES DES RÉALISATEURS LETA 2009 ZA PRVENEC PREJEL TRI NAGRADE, Z DRUGIM FILMOM PA LANI V PRODORNI SEKCIJI POSEBEN POGLED. JE XAVIER DOLAN JUNAK NOVODOBNE GENERACIJE, KI ZNA ZAPELJEVATI TUDI FILMSKE IN KULTURNE TEKSTE PRETEKLOSTI?

Vrsta režiserjev je pri njegovih letih snemala kratke študentske poizkuse, a le Dolan je tako silovito, odločno, opazno in suvereno vstopil na sceno. Kot naravni talent je ta medij začel odkrivati šele pri šestnajstih letih, ko je napisal scenarij za prvenec *Ubil sem svojo mamo* (J'ai tué ma mère, 2009), ki so mu že čez leto sledile *Namišljene ljubezni* (Les amours imaginaires, 2010). Zaenkrat mu uspeva izjemno rahločutno prikazati podobe elementarnih medčloveških vezi pod vplivom nekontroliranih impulzov čustvenih reakcij. Redno se sklicuje na umetnost besed in ideje preteklosti, ki jih kljub mladosti spretno vtke v sliko in igro.

S kamero se je Dolan srečal že pri štirih letih, ko je začel snemati TV-oddaje, v katere ga je vpeljal oče, kanadski igralec Manuel Tadros. Ko je prehajal v puberteto, ni več dobival vlog, zato ni dolgo odlašal, pustil je šolo in napisal osebnoizpovedni scenarij, v katerem odstira turbulentni odnos z mamo, ki se odvija med mržnjo do nje in hlepenjem po ljubezni. Ob tem si je predstavljal, da bo vlogo lahko odigral edino, če bo sam

tudi režiral film. Začel je zbirati denar, prihrankom je dodal sredstva prijateljev in bližnjih (ki jih je poimenoval love-money) in tako na koncu zbral potrebno vsoto za začetek snemanja. Za in pred film je kljub neizkušenosti samozavestno stopil avtor z izoblikovano filmsko formo in esenco ter s kozmopolitskim odnosom do filma in umetnosti nasploh. Njegov debut smo videli tudi na LIFFu 2009, kjer je prejel še eno nagrado občinstva.

Kako je ubil svojo mamo

Ubil sem svojo mamo je film o ključnem osebnostnorazvojnem odnosu mati-otrok (ali točneje mati-sin), ki se pri vsakem posamezniku po svoje odvija, razrešuje, včasih stopnjuje in zastruje, a Dolan pronicljivo, sočutno in presenetljivo zrelo sledi obojestranskim posledicam kompleksnega razmerja. Šestnajstletni Hubert (Xavier Dolan) svoje mame Chantale (Anne Dorval) ne samo ne razume, temveč jo prezira. Živce izgublja zaradi njenega oblačenja in opremljanja stanovanja, ki vsebujeta polno živobarvnih in puhaštih elementov, sovraži njeno obnašanje in vse, kar počne, ob tem tudi to, česar ne – da ga ne posluša. Vedno je na preži za napad in zoperstavljanje. Uteho in pomiritev najde pri svojem fantu, njegovi mami in vzgojiteljici. Kljub temu da je Hubert v puberteti in ga zanašajo tudi hormoni, postaja za samohranilko Chantale vse skupaj vedno bolj neznosno. Ker je s svojim sinom stalno v konfliktu in ne mine dan, ki ga ne bi zapolnili vreščanje in histerični izpadi, se Chantale odloči, da bo najbolje, če sina prepiše v internat na obrobje mesta. To je za Huberta seveda samo še poglobljanje že tako globokega prepada med njima.

Pri nastanku tega filma je bilo Dolanu, kot pravi sam, ključno povedati svojo zgodbo, ki ji je iskal ustrezen slog. Glede na to, da ga je delo uspešno izstrelilo v filmski svet, smo mislili, da nam je nakazal svoj avtorski pristop, ki ga bo negoval in nadgrajeval, a je z *Namišljenimi ljubeznimi* to domnevo demantiral, saj se je bolj posvetil sublimaciji filmskih sredstev, s katerimi je podkrepil zgodbo ljubezenskega trikotnika.

Ubil sem svojo mamo je zrela uprizoritev drame konfliktih odnosov, kjer je Dolan glavna lika vedno ujel v mišlovko utesnjenih prostorov (avto, majhna kuhinja, jedilna miza)

in tako pri njima sprožil nagonske impulze histerije, ki delujejo pogosto humorni. Na veliko zev med njima kaže zanimivo kadiranje prizorov, kjer skušata Chantale in Hubert vzpostaviti pogovor, a besed ne delita drug z drugim, temveč z ogromno praznino, ki obdaja vsakega od njiju – lika sta v bistvu nesrečno osamljena, a se nista sposobna zblížati. Izrazite so tudi hudomušne in mestoma ostre surrealistične podobe Hubertove zasanjanosti in zamišljenosti, ki postavljajo na ogled nikoli manifestirana dejanja likov.

Avtorske reference

Dolan se srdito jezi na kritiško in recenzentsko reduciranje njegovega dela na konglomerat vzorcev in idej vplivnih avtorjev, na pisanje, da naj bi sledil francoskemu novemu valu, Godardu in Wong Kar Waiju, da povečuje ženske kot Almodóvar, da se navdihuje pri Van Santu, Bertolucciju in kajpak Truffautu ... A vplive priznava tudi sam; *Ubil sem svojo mamo* je mladi Xavier pripravil pod vtisom Van Santovega *Mojega malega Idaha* (My Own Private Idaho, 1991). Film, ki razkriva pocestno življenje dveh prijateljev, ki se prodajata na ulicah Portlanda, spremlja tudi zgodbo iskanja izgubljene mame enega od njiju. Rahločutni in čustveno zmedeni Mike (River Phoenix) za razliko od Huberta, za katerega filmska pripoved na koncu dá slutiti rešitev in pomiritev odnosa z materjo, ne najde iskane ljubezni. Oba Dolanova celovečerca nakazujeta, da je *Moj mali Idaho* vplival na fabuliranje (*Ubil sem svojo mamo*) in preko Riverja Phoenixa tudi na igro (*Namišljene ljubezni*).

Dolanova mizanscena razkrije širok spekter umetnostnih nanašanj; kadri postanejo igrišče kulturološkega razpoznavanja. Če pregledamo *Ubil sem svojo mamo*, lahko začnemo s citatom Guya de Maupassanta, enega od očetov moderne kratke proze, ki je bil izjemno vdan svoji mami; na steni sobe Hubertovega fanta Antonina stoji slika Gustava Klimta, *The Three Ages of Woman*, v kateri je upodobil ljubeč odnos matere s svojim otrokom; Hubert ima na steni poster Riverja Phoenixa; Hubertova vzgojiteljica Julia izreče citat Jeana Cocteauja (njegove risbe se pomenljivo pojavijo v *Namišljenih ljubeznih*): »Mama nikoli ne more biti prijateljica svojemu sinu.«; Hubert in Antonin gresta poslikat pisarno Antoninove mame

v stilu abstraktnega ekspresionista Jacksona Pollocka, ki je bil homoseksualec, in Julie pokloni Hubertu knjigo Alfreda de Musseta, iz katere nam je predstavljena zadnja kitica pesmi *Moji mami* (A ma mère). Prislunemo lahko Chantalnemu popevanju šansona *Življenje v rožnatem* (La vie en rose) Edith Piaf, s katerim želi ignorirati negativno atmosfero, ki sta jo soustvarila s sinom. In Hubertov fant se piše Rimbaud ...

Lomilec src

Drugi film Xavierja Dolana je nasprotje prvenca; nasloviti ga je želel *Hearthbreaker*, a je tedaj v Kanadi že izšel film s tem naslovom, tako da je za mednarodno uporabo izbral naslov *Heartbeats*. Zgodba ljubezenskega trikotnika ni ravno izvirna, kar priznava tudi avtor, zato je želel kompenzirati na ravni predstavnosti in izrazno poudariti obrabljeno ljubezensko pripoved, a hkrati izpostaviti vzdušje, geste, poglede in emocije, ki spremljajo stanje zaljubljenosti. K vidnejšim dosežkom se umešča z estetizirano filmsko sliko, igralskim izborom in vodenjem, ustvarjalno uporabo svetlobnih in barvnih učinkov ter montažno igro in zapomnljivo glasbeno opremo, ki ima vlogo potenciranja in izpostavljanja čustvenih stanj. Kot pri prvencu je Dolan zopet odgovoren za

scenarij, režijo, eno od treh osrednjih vlog, za produkcijo, montažo, kostumografijo in scenografijo oziroma celotno vizualno zasnovo, film pa je bil ponovno financiran z zasebnimi sredstvi.

Prijatelja Marie (Monia Chokri) in Francis (Xavier Dolan) se zaljubita v skrivnostnega in zapeljivega Nicolasa (Niels Schneider), ki ji s svojo izmikajočo šarmantnostjo spravlja do skrajnih meja, da v tekmi za njegovo naklonjenost nihata med prijateljstvom in sovraštvom. To je film o ljubezenskih težavah, o zavrnitvah in tovarištvu na preizkušnji. Skozi celoten film spremljamo tudi intervjuje z izpovedmi razočaranih o svojih razpadlih zvezah.

Dolan se je odločil kadre zapolniti do obisti, jih estetizirati na potenco in jih barvno zasičiti. Nekaterim podobam in figuram v njih je na trenutke upočasil gibanje v *slow-motion*, s čemer je izpostavil in poudaril te nadstilizirane in toksične slike. Ko je to pospremil še z izborno glasbeno kuliso, je recept za posebne trenutke iskrivih pogledov, zmedenih občutij in užitke ter posledice (v) ljubezni za Dolana uresničen. Tako želi z entropičnimi kadri izpostaviti »podobe ljubezni«, kot pravi sam, in obsedenost ljudi z njimi. Kljub temu pa ne morem mimo dejstva, da se ne

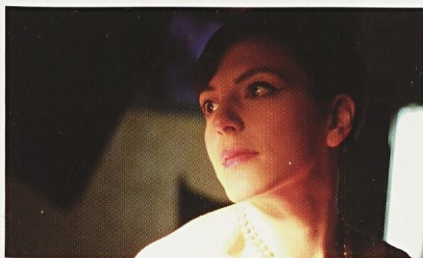
glede na avtorjeve namere tovrstni kadri ob informacijski prezasičenosti v svojem namenu mestoma sesujejo do izpraznitve pomena. Filmske slike gledalca ne oživijo, temveč ga kvečjemu otopijo, zgodi se celo, kakor je rekel Roland Barthes, da »gledaš, ne da bi videl«. Obenem pa jim je sopostavil v stilu »manj je več« posnete kadre, v katerih vidimo Marie in Francis v hrbet, kar nam onemogoča psihološko spremljanje, in je zato naše videnje »parcialno«, kot bi rekel Pascal Bonitzer, to pa poudarja pomene, ki jih v kadru ne bomo našli.

»Tretji plan« referenc

Tudi v *Namišljenih ljubeznih* lahko zasledimo referencialno močno podprto filmsko namero. Pri radikalnem odklonu videza slike od prvega filma avtorjevih navdihov skoraj ne uspemo »prebrati«, četudi jih je kar nekaj, ki se razkrivajo v ozadju kadra. Če se je Dolan v *Ubil sem svojo mamo* navezoval na poete dekadence in navdihoval pri progresivnih francoskih piscih ter ekspresivnih slikarjih, vse v povezavi s temo filma (odnos mati-sin), se tokrat avtor nanaša predvsem na pretekla filmska dela in ideje. Primerjanju Xavierja Dolana z drugimi filmskimi ustvarjalci in njihovimi deli se tu ne da izogniti. Za začetek, tu je precej očitna vzporednica s filmoma

Namišljene ljubezni

Namišljene ljubezni

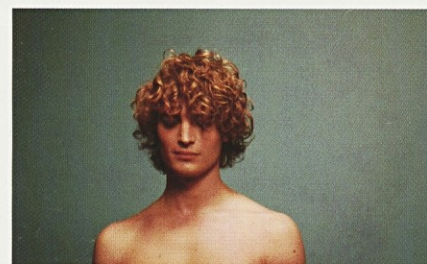
Možje in žene (Husbands and Wives, 1992, Woody Allen) ali *Ko je Harry srečal Sally* (When Harry met Sally, 1989, Rob Reiner), in sicer so to vložki pogovorov o ljubezenskih in zakonskih zvezah in težavah v funkciji krepitve psihološke plasti pripovedi. *Namišljene ljubezni* imajo marsikaj skupnega z Wong Kar Waijevima filmoma *Razpoložena za ljubezen* (In the Mood for Love, 2000) in *2046* (2004), kjer se je Dolan najverjetneje navdušil nad barvno stilizacijo podob in ustvarjalno rabo upočasnenih posnetkov. Podobnost najdemo s cinefsko referencialnostjo Bertoluccijevih *Sanjačev* (The Dreamers, 2003), pa tudi glede detajla uporabe ogledal (večzornost), s temo *ménage à trois* pa sta se oba poklonila Truffautovemu kultu *Jules in Jim* (Jules et

Jim, 1962). Dolan odkrito izrazi navdušenje nad Audrey Hepburn in Jamesom Deanom, v predzadnjem prizoru pa se s histeričnim vzklikom pokloni gesti Riverja Phoenixa iz *Mojega malega Idaha* ... Kot je Quentin Tarantino s filmom *Ubila bom Billa 1* (Kill Bill: Vol. 1, 2003) reaktualiziral popevko *Bang Bang* Nancy Sinatre (v originalu jo je izvajala Cher), bo morda Dolanu uspelo s ponavljajočim se motivom priredbe ponovno popularizirati tudi nekoč uspešno italijansko pevko, sijajno Dalido.

Tretji celovečerec

Xavier Dolan napoveduje za prihodnje leto film *Laurence Anyways* o moškem v tridesetem letu, ki punči pove, da bi rad spremenil spol, in jo prosi za podporo pri tem. Tako Dolan nadaljuje s temami medosebnih odnosov ljudi z različnimi seksualnimi usmeritvami, znotraj katerih presega mnoge stereotipe in se osredotoča na pomembnejše in resnično ključne teme odnosov in vezi med ljudmi.

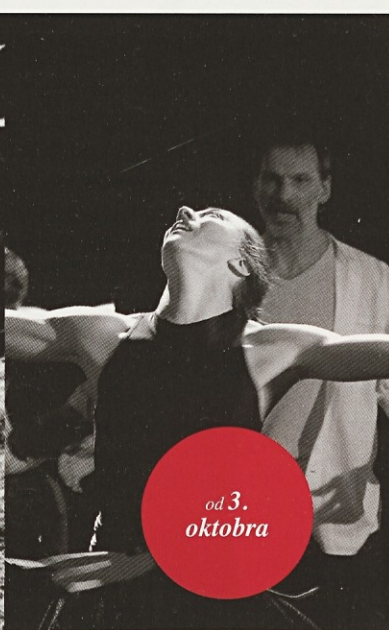
Od vsega začetka skratka spremljamo nadarjenega, iskrivega, drznega, očarljivega in inteligentnega mladeniča, ki nakazuje intenzivno kariero. Dolan je idealno tipski avtor svoje generacije s tipičnim *hipster* stilom (gre za slog oblačenja, prepričanja, izražanja značaja), ki je trenutno moderen na mladi intelektualni sceni, predvsem v kozmopolitskih centrih, čeprav so tako izraz kot odnos do sveta vpeljali že predhodniki beatnikov v 40. letih prejšnjega stoletja. Ta slog in odnos do sveta Dolan na svež, zanimiv in predvsem uspešen način prenaša v film, pri čemer se ni bati, da ne bi tudi v prihodnje odpiral pomembnih tém in skušal odgovarjati na vprašanja, ki si jih bo postavljala družba. Je morda celo začetnik novega filmskega vala?

Namišljene ljubezni

že na
sporedu

od 3.
oktobra

od 13.
oktobra

od 20.
oktobra

**Che - novi
človek Che, un
hombre nuevo**
Tristán Bauer

**Deviški ples smrti
The Maiden Danced
to Death**
Endre Hules

**Namišljene ljubezni
Les amours
imaginaires**
Xavier Dolan

Lurd Lourdes
Jessica Hausner